

Vujicsics Sztoján

BALKÁNI VAJÚDÁSOK

A délszláv államszövetség felbomlása

Magyarország és Jugoszlávia a második világháború árnyékában

Hat évtizede, hogy egy máig sem azonosított balkáni terrorista lövései 1934. október 9-én Marseille-ben a jugoszláv krízis válságossá fordulását adták hírül a világnak. Még két évtizeddel korábban, 1914. június 28-án, a szerb nemzet Mohácsa, a kosovói történelmi vereség 525. évfordulójának napján egy szarajevói merénylet az első világháború előjátékának bizonyult. Habár Aleksandar Karadordević 1921-től a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, majd 1929. október 3-ától már a Jugoszláv Királyság uralkodója s a fogadására jött és a gépkocsiban mellette helyet foglaló Barthou francia külügyminiszter meggyilkolásának pontos körülményeit a leggondosabb kutatás sem volt képes minden részletében tisztázni, a jugoszláv király elleni merénylet hatalmi és politikai indítékai nem kétségesek. Magyarország részvétele annak közvetlen vagy közvetett előkészítésében ténykérdés, megítélésében azonban annál ellentmondásosabb.

Magyarország miniszterelnöke 1939 februárjában Teleki Pál lett. Mint a „szegedi gondolat” és a revíziós politika elkötelezettje, Teleki a magyar érdekek szemszögéből Jugoszláviában elsősorban az egyik utódállamot láthatta, melynek nevét is csak nagy ritkán és óvakodva ejtette ki, nyilván kerülve annak akárcsak közvetett legitimálását. Az 1940-es esztendő utolsó hónapjaira kialakuló közép-európai helyzetben azonban beláthatta mindazokat a következményeket, melyek a közvetlenebb térségben Jugoszlávia esetleges felbomlásával és széthullásával óhatatlanul várhatók. A magyar revíziós igények Jugoszláviával szembeni, akárcsak részleges realizálása is e folyamatot megállíthatatlanul előidézhetette volna.

1940. december 3-án az 1941. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával az Országgyűlés Képviselőházában elmondott beszédében az ország és a nemzet jövőjéről és jelenéről szólva Teleki Pál miniszterelnök a független Magyarország hangsúlyozása mellett másik tényként, amely a jövő feladatkörét megszabja, mégis az ország területi gyarapodását emelte ki. „Egy folyamat játszódik le szemünk előtt, amely Magyarországot ismét erőssé teszi – mondta. – Ez a folyamat azzal, hogy megerősít bennünket, újra elvezet nemzeti hivatásunkhoz, amely tulajdonképpen ezeréves küldet-

sünk. Be kell töltenünk a Közép-Duna medencében azt a helyet, amelyen ezeréves hivatásunk egy soknemzetiségű, tehát vegyes nemzetiségű állam egyensúlyozott vezetése.” Telekinck e túlhaladott nézete – miként beszédének további részében többekhez kapcsolódó kijelentése – nemcsak térségünkben – így az egyelőre politikai integritását megőrzött Jugoszláviában –, de tágabb politikai kontextusban is csak meg nem értést és bizalmatlanságot válthatott ki.

Az első és a második bécsi döntés, Szlovákia túlnyomóan magyarlakta déli határsávjának visszaszerzése, Kárpátalja megszállása, a keleti és erdélyi területek egy részének visszacsatolása után vagyunk. A folyamat logikája szerint a déli határok revíziója van tehát soron. A jelen feladatkörére térve Teleki legelső helyen a szomszédokhoz, Európához, Európa különböző államaihoz való külpolitikai viszony rendezését emeli ki. E viszony rendezését azonban „az általános európai rendeződés keretében és az alatt a háborús folyamat alatt” képzelettel, „amely most vagyunk”. „Nem lehet megvárni a kérdések tökéletes tisztázódását és a folyamat befejeződését – mondja –, hanem ebben a háborús folyamatban kell az utunkat megkeresni, megtalálni és Európa sorsába belefoglalni.” Teleki rendkívül szerteágazó képviselőházi beszédében nem ejtett azonban egy szót sem a Jugoszláviával való viszonyról, holott napokon belül küszöbönállott a magyar–jugoszláv barátsági szerződés aláírása! Két héttel később, 1940. december 19-én ugyancsak a költségvetéssel kapcsolatos, de az Országgyűlés Felsőházában elmondott beszédében került sor Magyarország és Jugoszlávia viszonyának említésére. „Jugoszlávia és Magyarország megtalálta az utat egymáshoz – jelentette ki a Felsőházban Teleki miniszterelnök – igaz, régi megbecsülés alapján, a közelmúlt minden ellentéte ellenére” – tette hozzá valamelyes kritikai nyomatékkal. „Ezt ki is fogjuk tudni építeni tovább, és ez bizonyára kihatással lesz a nemzetiségi kérdésre is”, tette hozzá reménykedve. A magyar–jugoszláv viszony pillanatnyi rendeződésének tényét Teleki nyilván nem véletlenül hagyta mintegy csattanóként országgyűlési megnyilatkozásának végére: „Az ország tudja és ismeri, miről van szó. Az, ami történik, egy lépés a délkelet-európai népek közeledése felé. Ezek között a népek között affinitások vannak, amelyeket az egymás elleni harcok vagy a legutóbbi világháborúban két oldalon való részvételünk egy időre eltörölni látszott. Vannak közös vagy egymás véréből származó hőseink. Vannak családok, egyenest éppen Jugoszláviában és a mi Délvidékünkön, amelyek kölesönösen a másik országból származnak. A Jugoszláviát alkotó két fő nemzetséggel, a szerbvel és a horvátal egyaránt lelki típus, vagy hogy modern szóval éljek, a hősi életformák kötnek össze. Ezeknek az érzéseknek formábaöntésével a békét akartuk szolgálni. A békét, amelynek fenntartása a tengely nagyhatalmainak, a Duna-medence és a Balkán-félsziget népeinek egyformán érdeke” – fejezte be Teleki némi patetikától sem mentes fejtegetését.

A magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződés aláírására már Magyarország-nak a háromhatalmi egyezményhez való, szeptember 27-ei csatlakozását követően került sor – bár hosszas és bonyolult előkészületek után. A szerződést gróf Csáky István magyar és Aleksandar Cincar-Marković jugoszláv külügyminiszter 1940. december 12-én Belgrádban látta el kézjeggyével. A megerősítő okiratokat – már Csáky külügyminiszter hirtelen elhunyt után – a jugoszláv külügyminiszter kifejezett kérésére, annak budapesti látogatása alkalmával, 1941. február 27-én írták alá, s ezzel az államközi megállapodást ratifikálták.

Az örökbarátsági szerződés kezdeményezője Teleki Pál miniszterelnök és Csáky István külügyminiszter volt. Megkötésére csak Milan Stojadinović jugoszláv miniszterelnök 1940. február első napjaiban történt félreállítását követően kerülhetett sor, ő nem volt híve a Magyarországgal szembeni engedékenyebb közeledési és különutas jugoszláv külpolitikának. Stojadinović miniszterelnök félreállítását maga Pavle Karadordević régensherceg kezdeményezte, félbeszakítva ezzel – legalább egy időre – Jugoszlávia további eltolódását a tengelyhatalmak felé. Az utód, Dragiša Cvetković miniszterelnök és Aleksandar Cincar-Marković külügyminiszter külpolitikája – melynek irányát mindinkább Pavle Karadordević régensherceg diktálta – egyelőre mindenáron igyekezett elkerülni Jugoszlávia csatlakozását a háromhatalmi egyezményhez, s egy őszintébb tengely- és németbarát elkötelezés feltételezése fel sem merülhetett. Mindez kedvezett és elősegítette az egyébként rendkívül deklaratív szűkszavú magyar–jugoszláv megállapodás elérését, melynek lényege az volt, hogy mindkét szerződő felet egyaránt kötelezze a kölcsönös toleranciára.

Az örökbarátsági szerződés értelmezése azonban eltérő volt. Megkötésének időpontja – tekintettel az alakuló európai helyzetre és a mindinkább kiterjedő háborúra, az egyelőre szövetségben levő náci és bolsevista birodalmak közös, egyetértő európai térhódítására – eleve kételyeket ébresztett betarthatóságát, teljesíthetőségét illetően. Ennek ellenére megnyugvással fogadták elsősorban a szerződő országokban, legalább mint garanciát és reménységet, hogy a két szomszédos ország elkerülheti az egymással szembeni hadviselést, ezzel a világháborúba való visszafordíthatatlan belesodródást.

A két háború közötti magyar–jugoszláv viszony alakulásának legígéretesebb pillanata az 1926. augusztus 29-én mohácsi kormányzói megnyilatkozás lehetett volna, melyben Horthy a régi magyar–szerb barátságra és bizalomra tette a hangsúlyt, utalva arra a közös sorsra, melynek részesei voltak a szerbek az 1389-i rigómezei csata, a magyarság pedig a mohácsi vész után. A jugoszláv külpolitika e megnyilatkozás nyomán szemlátomást még nem sietett levonni a gyakorlatibb következtetéseket, az 1934. október 9-i marseille-i királygyilkosság és annak előzményei viszont a mélypontra vetették vissza a két ország kapcsolatát. Az örökbarátsági szerződés aláírása Horthy számára is nagy megkönnyebbülést jelentett, mert elismerte Teleki és Csáky kezdeményező szerepét, emlékirataiban megelégedéssel jegyzi meg, hogy az a még 1926-ban tartott mohácsi beszédnek „késői gyümölcse volt”.

Azok a megnyilatkozások, hogy Magyarország e szerződés megkötésével nemcsak maradéktalanul elismeri a Jugoszláv Királyság állami határait, de végleg le is mond egykori területi igényeiről, csak kivételesek voltak. Az eredetileg „barátsági” szerződésnek készülő fogalmazványba egyébként jugoszláv kérésre került az „örök” jelző, mintegy az időtállóbb biztosíték jegyében . . .

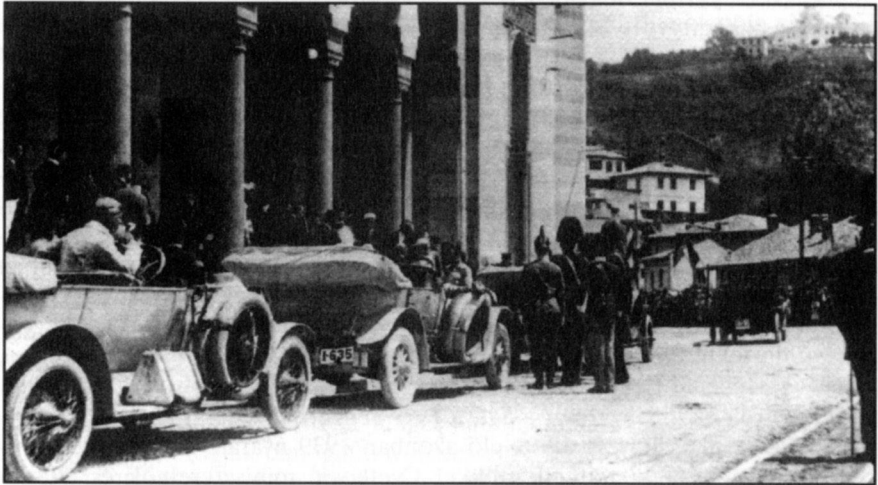
A szerződés II. cikkelye, amely kimondja, hogy „a Magas Szerződő Felek egyetértének abban, hogy tanácskozni fognak mindazokban a kérdésekben, amelyek megítélésük szerint kölcsönös kapcsolataikat érinthetik” – lényegében minden lehetőséget meghagyott bármely, a két államot kölcsönösen érintő kérdés későbbi felvetéséhez. A szerződő országok területi integritásának kölcsönös tiszteletben tartásáról és biztosításáról nem esik szó a szerződésben, mely nagy általánosságban a „jósomszedságon, őszinte megbecsülésen és kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolatokat” említi, azzal az óhajjal, hogy „kap-

Aleksandar Karadordević

Teleki Pál miniszterelnök

Szarajevó, 1914. június 28.

csolataiknak szilárd és tartós alapot adjanak”, abban a meggyőződésben, hogy a politikai, gazdasági és kulturális téren fennálló kölcsönös kötelékeknek megszilárdítása és szorosabbá tétele a két szomszédos ország érdekeit, valamint a Duna vidékének békéjét és jólétét fogja szolgálni.

Jugoszlávia a szerződést megnyugvással írta alá, annál inkább, mert már huzamosabb ideje egy esetleges olasz agresszió lehetőségétől tartott. A Jugoszláviával szemben felmerülő esetleges magyar igények rendezése és érvényesítése viszont ezzel későbbi tanácskozások és újabb megállapodások lehetséges tárgyaként halasztódott.

A magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződés megkötése gyanakvást keltett mind Hitlerben, mind olasz körökben, hiszen egy olyan országgal kötött szerződés Magyarország részéről, amely még nem csatlakozott a háromhatalmi egyezményhez, holott szövetségesként való megnyerése és katonai eliminálása a Balkán térségében a tengelyhatalmak számára stratégiaileg kulcsfontosságú volt. A jugoszláv királyi kormány különmegbízottját 1941. február 4-én Bariban maga Mussolini fogadta, aki – Cianoval együtt – ugyancsak különszerződésre akarta bírni Jugoszláviát, biztosítva, hogy annak árán kívül maradhat a háborún. Megismételve ajánlatát, Mussolini azt mondta akkor a jugoszláv diplomatának: „Én azonban nem szeretném, hogy együttműködésünk olyannak tűnjék, mint Jugoszlávia és Magyarország szövetsége, mint valami terv egy ellenblokk létrehozására, amely egyensúlyként szolgálna Németországgal szemben.” A magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződés e tágabb európai politikai jelentőségét és kontextusát se hagyjuk tehát figyelmen kívül. Egyébként mind Mussolini, mind Ciano előtt nem volt kétséges sem Teleki, sem Pavle jugoszláv régensherceg angolszász orientációjú politikája és taktikázása.

Az örökbarátsági szerződés aláírása után, 1940. december 19-én Teleki a Felsőház előtt kinyilvánította, hogy „Jugoszlávia és Magyarország megtalálta az utat egymáshoz”, s „a Jugoszláviát alkotó két főnemzetséget”, a szerbeket és horvátokat említette. Teleki, a kiváló földrajztudós s kivált az etnikai, néprajzi térdékek értő szerkesztője nyilván tisztában volt a Jugoszláv Királyság politikai térdépeivel, illetőleg tagolódásával. A szerbek, horvátok és szlovének közös államának kinyilvánítása és nemzetközi elismerése után az SZHSZ Királyság adminisztratív térképe 1919-től lényegében a korábbi tartományok és körzetek topográfiáját tükrözte. A Jugoszláv Királyság uralkodói proklamálásával egyidejűleg az országot viszont egy központosított elv alapján 1929-ben kilenc bánságra osztották, melyeket a domináns folyók, illetőleg a tenger mellék után neveztek el. E felosztásnak nem volt történelmi alapja vagy hagyománya, de tekintettel volt a természetesen elhatárolódó szlovén etnikumra, amely egészében a Dráva Bánságot képezte, valamint a horvátok lakta területekre, melyek ekkor javarészt a Száva és a Tenger mellék Bánságot alkották.

Gyökeresen új helyzet állott elő azonban 1939 nyarán, amikor megegyezésre került sor a horvát ellenzékkel Cvetković miniszterelnök és Vlatko Maček tárgyalásai nyomán, akit a Horvát Parasztpárt (HSS), illetőleg a Horvát Nemzeti Képviselő (Hrvatsko Narodno Zastupstvo) 1939. május 8-án a horvát nemzet legitím képviselőjének nyilvánított ki. A Cvetković-Maček megállapodást 1939. augusztus 26-án, öt nappal a világháború kitorése előtt írták alá, s az oktrojált jugoszláv alkotmány alapján a Korona nevében tették érvényessé, ha nem is jogerőssé. E megállapodás jegyében a Jugoszláv Király-

ság politikai térképe lényegesen módosult. Mindenekelőtt létrejött az etnikai-nemzeti Horvát Bánság, mégpedig a Száva és a Tengermelléki Bánság összevonásával, s további öt bánság horvát etnikumú területrészenek kihatásával, illetőleg csatolásával s egy rekompenzációs korrekcióval a szlovén–horvát etnikum érintkezésénél. A Horvát Bánság határainak megvonását – közvetett olasz befolyásra – nemcsak az etnikai elv, de minden egyéb szempont figyelembevételével végezték, ami egyértelműen a horvát érdekeknek kedvezett. Így érték el, hogy a Horvát Bánságon kívül a Jugoszláv Királyság egyéb részein csupán mintegy 400 ezer horvát maradt, a Horvát Bánságnak viszont 850 ezer szerb lakos jutott.

Az autonóm Horvát Bánság létrehozása lényegében belső szecessziót jelentett, a Jugoszláv Királyság állami szuverenitásának keretében elkülönülő nemzeti szuverenitást létesített, s a teljes horvát nemzeti autonómia potenciális elnyerésével volt egyenértékű, amely a központosított hatalmi és uralkodói elvet is felborította. Szemben a megmaradt hat bánsággal az új autonóm egység létrehozásával egyidejűleg felvetődött az ország teljes államjogi átszervezésének és rendezésének, esetleg újjászerveződésének a kérdése és lehetősége is. A kínáló elv a nemzeti, etnikai Horvát Bánság létrehozásával adott volt, s következetes megvalósításával az etnikai-nemzeti szempontnak kellett volna érvényre jutnia a Jugoszláv Királyság mint állam és ország dezintegrálásában vagy dezintegrálódásában.

Jugoszlávia eredendő belső feszültségei mellett az állam aszimmetrizálódása nyomasztó külső – elsősorban olasz – nyomásra indult meg, miközben teljesen figyelmen kívül maradtak a nemzetiségek, köztük az akkoriban legalább félmillió magyar nemzeti kisebbség (javarészt a Bánátban, Bácskában és Baranyában, de nem elhanyagolható lélekszámmal a létrejött Horvát Bánság északnyugati, Mura menti szegletében), s nyitott és rendezetlen maradt a magyar nemzeti kisebbség óhajtott, és magyar részről szorgalmazott kulturális autonómiájának az elérése is.

Említésre méltó, hogy Csáky István külügyminiszter szerint Maček 1939 tavaszán közvetve mozgalmának támogatását kérte Németországtól és Magyarországtól is, azonban a két kormány egyetértett abban, hogy e kérdésben nem avatkozik be Jugoszlávia belügyeibe, mivel a nemzeti szenvedélyek lecsillapítása áll érdekükben Jugoszláviában. Még figyelemre méltóbb, hogy amikor Hitler 1939 júniusában feltűnő külsőségek közepette fogadta Karagyorgyevics Pál jugoszláv régensherceget Berlinben, s mindent megtett Jugoszláviának a tengelyhatalmakhoz való közelítése érdekében, mint legfőbb érvet hangsúlyozta meggyőzésül, hogy a háromhatalmi egyezmény elfogadása elsősorban a belső problémákat fogja leegyszerűsíteni, mert a horvát és szlovén szeparatisták előtt egyértelművé válna: a tengelyhatalmak status quót kívánnak Jugoszláviában, nem fogják támogatni a szecessziós, kiválási törekvéseket. Közvetve ezzel ellensúlyozható a Duce agresszív, ellenséges magatartása is. Hitler erősködése azonban nem járt sikerrel: Ribbentropal egyetemben sem volt képes rábírní a jugoszláv régensre, hogy Jugoszlávia lépjen ki a Népszövetségből, és csatlakozzék az antikomintern-paktumhoz.

A magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződés megkötésének pillanatában a magyar kormányzat előtt, melynek élén a tudós államférfi, Teleki Pál állt, a szomszédos délszláv állam állapotában beállott mélyreható alakulások és vál-

tozások, a megindult és részben bekövetkezett dezintegrálódási folyamatok és szecessziós törekvések nem lehettek ismeretlenek. Mégis, az örökbarátsági szerződésben foglaltakat – melyet megrázó búcsúlevelében örökbéke-szerződésnek nevez – Teleki Pál szentnek és megmásíthatatlannak tekintette! Engedtesék meg, hogy egy irodalmi megfogalmazást idézzek Cseres Tibortól: „Teleki Pál életével fizetett azért a véleményéért, hogy a szerbektől ne vegyük vissza Bácskát, s barátságunk felajánlásával tegyük boldoggá a szerbek s németek között megrekedt délvidéki magyarjaink életét.”

Pavle jugoszláv régensherceg 1941. március 4-én találkozott utoljára Hitlerrel Berchtesgadenben. A találkozón a Führer újból a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozást vetette fel, amit a régens elutasított mint Jugoszláviának elfogadhatatlan ajánlatot. A paktum aláírásának időpontját Németország végül ultimátumszerűen erőszakolta ki Jugoszláviától, s 1941. március 25-ére tűzte ki Bécsben, a Belvederében. Az egyezményhez való kényszerű csatlakozást katonai megfontolásból végül az döntötte el, hogy a Jugoszláv Királyság képtelen lett volna az ellenállásra. Külpolitikailag az indokolta, hogy segítséget egyetlen országtól sem várhatott, belpolitikailag pedig a háború kérdésében korántsem volt egyetértés sem a politikusok között, sem az országban. Végül egy olyan egyezmény aláírására került sor, melyet épp leglényegesebb szövetségi elemétől oldottak fel. (Capitis deminutio – a személyiség csorbulása.)

Pavle régensherceg tisztában volt a kockázattal, melyet a paktumhoz való csatlakozás jelenthet. Március 27-én már államcsínyre került sor Belgrádban, Simović, a jugoszláv légierők tábornoka új kormányt alakított, a régensherceget elmozdították, és a tizennyolcadik életévében járó, de még kiskorú II. Péter királyt emelték trónra. A jugoszláv főváros zajos tüntetések színtere lett, s az események megkérdőjelezték a háromhatalmi egyezményhez való jugoszláv csatlakozás érvényességét és realitását.

A március 27-ei belgrádi államcsíny és következményei mutatták meg, hogy a magyar–jugoszláv örökbaráti szerződés mindvégig lényegében a tengelyhatalmakhoz való csatlakozás függvénye volt. E megállapodás létrehozása és ratifikálása a két szomszédos ország között valóban őszi törekvés volt a jószomszédi kapcsolat fenntartására és megőrzésére, realitása azonban csak a jelen parancsoló erőviszonyainak mérgezésével lehetett. Hitler büntetőhadjáratának tényét, mely Jugoszláviát „katonailag és nemzeti egységében” is megsemmisítésre ítélte, Teleki emberileg már nem tudta elfogadni. Tisztában volt azzal, hogy a német csapatok átvonulását Magyarországon nem tudja megakadályozni, s hogy Jugoszlávia második világháborús tragikus sorsának beteljesüléséhez – bármilyen körültekintő, de mégiscsak alaki mentségek mellett is – végül a magyar haderő is hozzájárul. Teleki tudatában volt annak, s mélyesen átérezte a következmények súlyát, hogy a „vér nélküli” területszerzés idillje az elkerülhetetlen végkifejlethez ért. Miként Horthy is kénytelen volt bevallani: „Teleki halálával Magyarországon véget ért a nem hadviselő állapot. Hozzánk is elért a háború.”

A Jugoszláv Királyság meginduló belső dezintegrálódási folyamatát – melyet a különálló Horvát Bánság létrejötte jelzett 1939-ben, s melynek földrajzi elhelyezkedése az akkori jugoszláviai szlovén etnikumot magában foglaló Dráva Bánságot gyakorlatilag elkülönítette az ország délkeleti részét képező to-

vábbi hat bánságtól – a gyors kapituláció, az egykori Szerb–Horvát–Szlovén Királyság első felbomlása, drasztikus feldarabolása pecsételte meg. A március 27-ei jugoszláv államesíny oly mértékben felgyorsította a német hadigépezetet, hogy április 6-án Belgrádot már rommá bombázta a német légierő. Teleki látta Horthy kormányzó Hitlerhez intézett március 29-ei levelét, melyet már a belgrádi események ismeretében késlekedés nélkül megfogalmazott. Az ígéretek káprázatában Horthy szemlátomást nem csinált lelkiismereti kérdést az örökbarátsági szerződés megszegéséből, s valóban szánalmas az a képmutatás, ahogyan a remélhető területi igények teljesítését és teljesülését épp a barátsági szerződés II. cikkelyére való hivatkozással teszi alakilag elfogadhatóvá, holott ez a cikkely valójában minden közös érdekű kérdés felvetését tárgyalásos alapon teszi lehetővé. Mint tudjuk, Teleki végzetes, tragikus következtetéseket vont le a maga számára. A kormányzó kívárta a Független Horvát Állam kiállítását (1941. április 10.), s ugyanaznap adta ki a parancsot katonáinak, „hogy a Délvidéken élő magyarságot az anarchia pusztításától megóvják”. Hadüzenet nem történt. A jugoszlávok április 17-én tették le a fegyvert. Az „első Jugoszlávia” szétesése 1941 áprilisában nem tekinthető csupán a megszállás következményének. Feldarabolása az első világháború utáni békeszerződések és területi megállapodások, egyezmények rendelkezéseinek erőszakos felfüggesztését jelentette, az SZHSZ Királyság nemzetközileg elfogadott határait elvetését, részben az első világháború előtti, történelmileg létrejött állapot visszaállítását a közös délszláv államiség gyakorlati megszüntetésével, és egyértelműen tükrözte a Jugoszláviával szembeni területi igényeket is. Ennek jegyében Magyarország visszacsatolta a Bácskát, a baranyai háromszöget, és a Muraközt a horvát–szlovén határmezsgyéjénél. A Bánság (Bánát), valamint Szlovénia nagyobb északi harmada német birodalmi igazgatás alá került. Etnikai és történelmi érveléssel Bulgária megkapta a későbbi Macedón Köztársaság nagyobb részét, szerbiai területrészekkel. Ante Pavelić náci-fasiszta horvát Független Állama gyakorlatilag a teljes báni Horvátországra, Dalmáciára, Szlavóniára és a Szerémségre (Zimonyig) s a teljes Bosznia-Hercegovinára terjedt ki, de a Jugoszláv Királyságban körülhatárolt Horvát Bánságból Olaszország a maga számára hasította ki a Zára és Split közötti horvát tengermelléket. Szlovénia déli harmadát (Ljubljánával) ugyancsak Olaszországhoz csatolták. Montenegró olasz kormányzás alá került. Kosovo és Macedónia kis része az olasz korona alá vont Nagy-Albánia része lett. E területi megosztás mellett észak–déli irányban, nagyjából az Adriai-tenger partvonalát követve megvontak egy eszmei határvonalat is a német és az olasz érdekszférák között a jugoszláv térségben, ez az olasz határtól Ljubljana fölött s Zágrábtól és Szarajevótól délebbre húzódott, s a kosovói Priština magasságában az akkori új albán–bolgár határnál ért véget. Ez volt a német megszállás alá került Szerbia déli határvonala. Nyugaton a Drina folyó, északon a Száva és a Duna, keleten a területileg meggyarapodott Bulgária határolta Szerbiát. 1941 tavaszától 1944 őszéig egy ideig nem volt közvetlen magyar–szerb országhatár.